

100 lat sierpeckiego Oddziału Towarzystwa Naukowego Płockiego. Działalność Towarzystwa w środowisku lokalnym, praca zbiorowa pod red. Henryki Piekarskiej, Sierpc 2011, ss. 597.

W 2008 r. minęło 100 lat od utworzenia w Sierpcu Oddziału Towarzystwa Naukowego Płockiego. Z tej okazji członkowie tamtejszego Oddziału przygotowali obszerną okolicznościową publikację, ilustrującą działalność Oddziału. Trud koordynacji działań wzięta na siebie przewodnicząca Oddziału – dr Henryka Piekarska.

Praca składa się z jedenastu rozdziałów oraz przedmowy prezesa TNP prof. Zbigniewa Kruszewskiego, słowa od wydawcy H. Piekarskiej i wprowadzenia burmistrza Sierpca Marka Kośmidra. Autorami prawie wszystkich tekstów są członkowie Oddziału TNP w Sierpcu. Jediną osobą spoza tego grona jest wiceprezes TNP Marian Chudzyński, który napisał jeden z podrzdziałów.

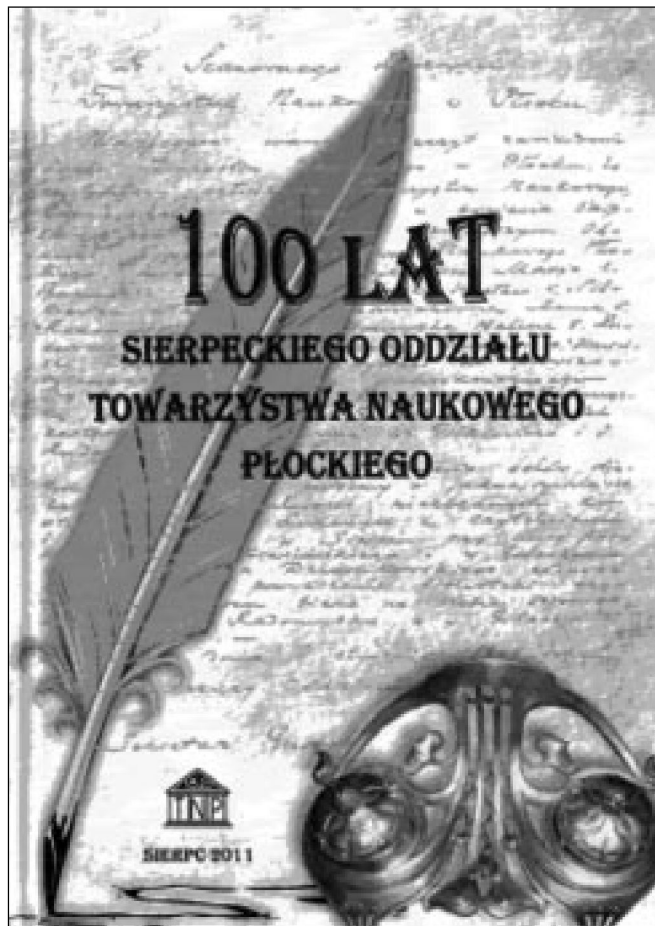
Praca przygotowana przez sierpecką drukarnię jest nienaganna technicznie, wydana bardzo starannie, w twardej oprawie. Uwagę zwraca piękna okładka, projektu H. Piekarskiej. Dopełnieniem treści jest indeks osobowy, który znakomicie ułatwia odnajdywanie interesujących czytelnika osób. Książka, choć datowana na 2011 r., trafiła do rąk czytelników we wrześniu 2012 r. w czasie uroczystej promocji w sierpeckim Centrum Kultury im. J. Piłsudskiego.

W przedmowie prezes TNP Zbigniew Kruszewski, zachęcając do lektury, napisał m.in., że „z zachowanych archiwaliów, dotyczących powstania Oddziału wynika, że – mimo zmienności czasów i idei – nie zmienia się motywacja szlacheckich obywateli. Jest nią patriotyzm rozumiany najprościej – jako obowiązek wobec najbliższych współmieszkańców”.

Natomiast burmistrz Marek Kośmider napisał, że „przekazywana obecnie publikacja [...] jest dopełnieniem wiedzy o naszej lokalnej historii. Cennym tym bardziej, że odkrywa praktycznie nieznaną jej kartę. Cennym nie tylko dzięki walorom poznawczym, ale przede wszystkim płynącemu z niej przesłaniu, że warto i trzeba podejmować służący dobru wspólnemu trud”.

Przewodnicząca Oddziału Henryka Piekarska przypomniała powstanie Oddziału w 1908 r., wspomniała o nieudanej reaktywacji w 1948 r. i udanej – w 1969 r. Wymieniła też główne sfery aktywności członków Oddziału: popularyzowanie nauki, publikacje, integrowanie lokalnego środowiska intelektualnego, popularyzowanie osiągnięć sierpczan, organizowanie wyborów „Sierpczanina Roku” i innych.

Jak już nadmieniono, opracowanie składa się aż z jedenastu rozdziałów. Spróbujmy zatem za-

poznać się z ich zawartością. Rozdział I – „Funkcjonowanie Towarzystwa Naukowego Płockiego w latach 1820–2008” po syntetycznej prezentacji historii i działalności TNP pióra prezesa Z. Kruszewskiego zawiera sylwetki dwóch prezesów – aktualnego – Z. Kruszewskiego i poprzedniego – Jakuba Chojnackiego, biogramy członków Zarządu TNP, długoletniego kierownika seminarium doktoranckiego przy TNP prof. A. Rajkiewicza oraz pracowników Biura Zarządu TNP.

W rozdziale II – „Sierpecki Oddział TNP w latach 1908–1948” Marian Chudzyński przedstawił okoliczności utworzenia oddziału w 1908 r. na fali rewolucji 1905-1907 r. i liberalizacji przepisów o tworzeniu organizacji społecznych. Oddział założyło grono sierpeckich działaczy społecznych z lekarzem Franciszkiem Gumowskim, rejentem Wacławem Gurbskim, przełożoną pensji dla dziewcząt Anną Piniarowicz, małżeństwem Haliny i Jana Radomyskich, Władysławem Pilkiewiczem, Jakubem Rudowskim, Marią Gajzlerową i Zygmuntem Umińskim. Przewodniczącym oddziału został F. Gumowski, którego w 1909 r. zastąpił W. Gurbski.

W krótkim czasie akces zgłosiło 345 osób, jednak w 1914 r. oddział liczył 125 osób, co było ilością i tak bardzo dużą. Działalność Oddziału miała charakter głównie oświatowo-kulturalny. Po zakończeniu I wojny światowej i odzyskaniu przez Polskę niepodległości Oddział z nieznanych powodów nie wznowił działalności. Według M. Chudzyńskiego prawdopodobnie dotychczasowy przewodniczący W. Gurbki zbyt zaangażował się w działalność polityczną i nie starczyło już czasu i sił na TNP.

W kolejnym podrozdziale Grzegorz Radomski przybliżył działalność społeczną na Ziemi Sierpeckiej w pierwszych dziesięcioleciach XX w. Przypomniał organizacje działające w Sierpcu na początku XX w. oraz stan gospodarki, oświaty i kultury.

Rozdział III dotyczy funkcjonowania oddziału TNP w Sierpcu w latach 1969–2008. Grzegorz Wąsiewski przedstawił kalendarium działalności Oddziału, poczynając od jego reaktywowania w 1969 r. do końca 2007 r. Inicjatorem przywrócenia Oddziału był – pochodzący z Sierpca – ówczesny prezes TNP Jakub Chojnacki, co zostało zrealizowane przy okazji sesji naukowej 27 listopada 1969 r. Pierwszym przewodniczącym został Franciszek Midura, a do Oddziału przyjęto 21 osób. Dalej G. Wąsiewski wymienił chronologicznie najważniejsze odczyty oraz inne wydarzenia z życia Oddziału. Prelekcje dotyczyły głównie historii Sierpca i Ziemi Sierpeckiej oraz tematyki ogólnej. Poza miejscowymi prelegentami do Sierpca przyjeżdżali uznani uczeni i ludzie kultury: historyk prof. Stanisław Herbst, minister łączności prof. Edward Kowalczyk, poeta i prozaik Stanisław Barańczak, prawnik prof. Brunon Hołyst, marszałek Senatu Adam Struzik, aktor Wojciech Siemion, reżyser Bohdan Poręba, znawca polityki społecznej prof. Antoni Rajkiewicz. Wielokrotnie przyjeżdżał z wykładami pochodzący z Sierpca astronom prof. Andrzej Woszczyk.

Oddział sierpecki doprowadził do wydania kilku znaczących publikacji naukowych, dotyczących dziejów miasta i powiatu, z których najważniejszą pozycją są „Dzieje Sierpca i ziemi sierpeckiej”¹. Zorganizował liczne sesje naukowe i wystawy.

W kolejnym podrozdziale Ewa Jeziórska i Krystyna Szczepiek zrelacjonowały przebieg jubileuszu 100-lecia. Uroczystość odbyła się 28 września 2008 r. w Rościszewie, w dawnym dworze Jeżewskich, w którym latem 1827 r. gościł Fryderyk Chopin. Jubileuszowi towarzyszyła sesja naukowa oraz plenerowy koncert muzyczny.

Na rozdział IV składają się biogramy przewodniczących Oddziału, poczynając od Franciszka Gumowskiego i Wacława Gurbkiego, przez Franciszka Midurę (jr.), Stanisława Filip-

kowskiego i Władysława Gąsiorowskiego po aktualną przewodniczącą – Henrykę Piekarską.

Rozdział V to biogramy 18 członków Zarządu Oddziału TNP w Sierpcu. Znajdujemy tu m.in. biogram jednego z założycieli Oddziału w 1908 r. Jana Wierzbowskiego oraz Edwarda Kalinowskiego, Barbary Korcz, Stefana Kośmidra, Zbigniewa Lubacza, Wacława Marszałka, Włodzimierza Piekarskiego, Krystyny i Huberta Szczepków, Grzegorza Wasilewskiego, Bożeny Wysokiej i innych.

Rozdział VI obejmuje 21 biogramów najbardziej zasłużonych i wyróżniających się członków Oddziału, tak zmarłych, jak i żyjących. Wśród nich są biogramy: ks. Wacława Abramczyka, Jana Burakowskiego, Bogumiły Dumowskiej, Antoniego Jankowskiego, Hanny Kowalskiej, Franciszka Midury (seniora), ks. Antoniego Więckowskiego i wielu innych.

Rozdział VII obejmuje sylwetki 14 osób i charakterystyki 7 instytucji, wspierających działalność Oddziału. Znajdujemy tu m. in. biogramy: syna prezesa Jakuba Chojnackiego – Marka Chojnackiego, byłego burmistrza i prezesa Stowarzyszenia Przyjaciół Ziemi Sierpeckiej Zdzisława Dumowskiego, Haliny Giżyńskiej – Burakowskiej, lekarzy Heleny i Feliksa Pokutyńskich, dyrektora Muzeum Wsi Mazowieckiej Jana Rzeszotarskiego. Spośród sierpeckich instytucji znajdziemy rys historyczny oraz charakterystyki działalności i osiągnięcia Domu Kultury, Miejskiej Biblioteki Publicznej, Miejskiego Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej, Muzeum Wsi Mazowieckiej, Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej, Samorządu Gminy i Zespołu Szkół Samorządowych w Rościszewie, Urzędu Skarbowego w Sierpcu.

Rozdział VIII to syntetyczny obraz administracji samorządowej w Sierpcu z tekstami Z. Dumowskiego na temat historii i współczesności powiatu sierpeckiego oraz Stanisława Majchrzaka na temat władz samorządowych miasta od 1990 do 2009 r.

Rozdział IX – „Relacje ze spotkań Klubu Zastużonych dla Miasta Sierpca” w latach 2007–2011 autorstwa Magdaleny Staniszewskiej i Marii Wiśniewskiej. W podrozdziale „Sierpeckie odznaczenia” M. Wiśniewska zamieściła zestawienia osób odznaczonych medalem „Zasłużony dla Miasta Sierpca” w latach 1993–2010, przedsiębiorstw i osób wyróżnionych tytułem „Ambasador Gospodarczy Miasta Sierpca”, nagrodą „Zasłużony na Rzecz Dobra” oraz medalem „Pro Domo Sua im. Prokopa i Feliksa Sierpskich”.

Przedostatni rozdział X – to wykaz dorobku piśmienniczego członków Oddziału. Jak się okazuje, członkowie oddziału sierpeckiego TNP mają na swoim koncie liczne publikacje. Głównie są to artykuły w sierpeckich periodykach i prasie, ale nie brakuje także poważnych opracowań i

artykułów naukowych. Niewątpliwie wyróżnia się tutaj Jan Burakowski, mający w swoim dorobku ponad 800 publikacji, ale poważny dorobek mają także: przewodnicząca oddziału Henryka Piekarska (w tym publikacje zagraniczne), Kajetan Dobrosielski, Bogumiła Dumowska, Henryk Dymek, Halina Giżyńska–Burakowska, Hanna Kowalska, Grzegorz Radomski, Grzegorz Wąsiewski, Maria Wiśniewska.

Ostatni rozdział zawiera wykaz członków Oddziału w latach 1969–2011. Od reaktywacji w 1969 r. członkami Oddziału było 119 osób, z czego 40 aktualnie. W ostatnich latach niemal co roku jego grono się powiększa. Przynależność do TNP jest niewątpliwie nobilitująca i przydaje prestiżu – nie tylko zresztą w środowisku sierpeckim – więc akces zgłaszają kolejne osoby.

Opracowanie opatrzone jest obszerną bibliografią wykorzystanych materiałów archiwalnych, opracowań i artykułów. Książka zawiera ogromną ilość zdjęć: w tekście czarno–białych, a we wkładkach – kolorowych, dotyczących tak przeszłości, jak i współczesności Oddziału TNP i miasta.

Oprócz tego książka zawiera historię i charakterystykę działalności wymienionych już sierpeckich instytucji i firm. I choć można się zastanawiać, co Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej, czy Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska mają wspólnego z działalnością naukową, dzięki zawartym w książce informacjom, możemy zapoznać się z ich historią i współczesnością, a teksty mają duży walor poznawczy.

Opracowanie dotyczy zatem nie tylko historii i współczesności sierpeckiego Oddziału TNP, ale znacznie wykracza poza temat, dając w istocie szeroką panoramę dziejów miasta w XX w. i początkach XXI w. Opracowanie jest jednocześnie swoistym słownikiem biograficznym ludzi, tworzących na przestrzeni stu lat Oddział TNP. Znajdujemy tu 60 biogramów osób spośród sierpeckiej inteligencji – członków TNP i jego sympatyków. Absolutna większość z nich to osoby w Sierpcu znane i szanowane. Jednocześnie 90% z nich to ludzie, którzy nie są rodowitymi sierpczanami, ale w Sierpcu się osiedlili i podjęli pracę, tutaj się zakorzenili i ujawnili swoje społecznikowskie pasje. Wielu pochodzi z terenu powiatu sierpeckiego i plockiego, pozostali z bardzo różnych regionów Polski: Mazowsza, Kujaw, Lubelszczyzny, Podlasia, Kielecczyzny, Warmii i Mazur, a nawet Kresów Wschodnich. Analizując biografie sierpeckiej inteligencji można więc wysnuć pewne wnioski natury socjologicznej. Analiza tego materiału biograficznego prowadzi także do konkluzji, że największą grupę wśród nich stanowią nauczyciele i lekarze.

Biorąc pod uwagę, że książka jest dziełem społeczników, z których tylko jeden – Grzegorz Radomski – jest zawodowym historykiem, powstało

dzieło nad wyraz wartościowe. Jest to kolejna ważna pozycja, dotycząca historii i współczesności Sierpca, która zapewne znajdzie miejsce na półkach w wielu sierpeckich domach. Przewodniczącej Oddziału udało się skupić i zmobilizować do pracy liczne grono sierpeckiej inteligencji. W pracy nad monografią Oddziału uczestniczyło 28 osób. Największy wkład wnieśli: Henryka Piekarska, Grzegorz Wąsiewski, Agnieszka Borek, Halina Giżyńska–Burakowska, Maria Wiśniewska, Krystyna Szczepiek, Bożena Wysocka, Ewa Jeziórska. Dzięki temu powstało opracowanie, które może budzić satysfakcję i zadowolenie autorów rozdziałów i podrozdziałów oraz poczucie uczestnictwa w czymś ważnym i wartościowym. Świadczy też o dużej aktywności wydawniczej sierpeckich regionalistów, którzy niemal co roku publikują wartościowe opracowania historyczne.

Żeby jednak nie ograniczyć się wyłącznie do zalet, wskażmy pewne niedociągnięcia. Rozdział II nosi tytuł „Sierpecki oddział TNP w latach 1908–1948” i zawiera podrozdział „Utworzenie i działalność Sierpeckiego Oddziału TNP w latach 1908–1914 i próba jego reaktywacji w 1948 roku”. Problem polega na tym, że na temat próby wznowienia działalności Oddziału w 1948 nic nie ma. Z tytułu rozdziału i podrozdziału można tylko się domyśleć, że taka próba była, ale zakończyła się niepowodzeniem. Skoro jednak w tekście nie ma żadnej wzmianki, należało zmodyfikować tytuły, ograniczając ramy chronologiczne do lat 1908–1914. Wtedy nie byłoby problemu.

Na temat nieudanej próby reaktywacji działalności w 1948 r. pisała Barbara Konarska–Pabiniak w artykule w „Notatkach Płockich” o zamiejscowych oddziałach TNP². Na podstawie dokumentów z Archiwum TNP wiadomo, że inicjatorem powołania Oddziału był inspektor szkolny Marian Przedpełski. W połowie 1947 r. doprowadził do utworzenia Oddziału TNP w Gostyninie, a po przeniesieniu się do Lipna, w 1948 r. podjął starania o utworzenie Oddziału w Sierpcu. 10 kwietnia 1948 r. odbyło się nawet zebranie organizacyjne, ale chyba na tym się zakończyło i do utworzenia Oddziału nie doszło³.

Z innych niedociągnięć – w podrozdziale na temat działalności Oddziału w latach 1969–2007 zabrakło nieco konsekwencji i na s. 131–132 niepotrzebnie powtórzono informacje o utworzeniu Oddziału w 1908 r. Wystarczyło ograniczyć się do tła reaktywacji Oddziału w 1969 r., co zostało zrobione.

Wymienione niedociągnięcia to jednak w istocie drobiazgi nie mające większego znaczenia i wpływu na bardzo pozytywną ocenę omawianego wydawnictwa. Książka jest wysoce wartościowym i cennym źródłem wiedzy o aktywności spo-

łecznej sierpeckiej inteligencji i miejscowych instytucji. Powinna spotkać się z dużym zainteresowaniem mieszkańców, którym bliska jest historia Sierpca.

Grzegorz Gołębiowski

Przypisy

- ¹ *Dzieje Sierpca i ziemi sierpeckiej*, praca zbiorowa pod red. M. Chudzyńskiego, Sierpc 2004. ³ *Ibidem*, s. 38.
- ² B. Konarska-Pabiniak, *Oddziały zamiejscowe Towarzystwa Naukowego Płockiego w latach 1947–1957*, „Notatki Płockie” 2007, nr 1, s. 35–40.

NASI AUTORZY

GRZEGORZ GOŁĘBIEWSKI	—	dr nauk humanistycznych, nauczyciel historii w III LO w Płocku, wykładowca w Szkole Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku, członek Zarządu TNP.
BARTOSZ GRALICKI	—	Absolwent Liceum Ogólnokształcące im. Marszałka Stanisława Małachowskiego. Student Międzyobszarowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych i Społecznych na Uniwersytecie Warszawskim. Laureat–finalista IV edycji Olimpiady „Losy żołnierza i dzieje oręża polskiego”.
ANDRZEJ JAGODZIŃSKI	—	doktor nauk ekonomicznych, Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku.
JOANNA KACPERSKA	—	mgr administracji, Dyrektor Biblioteki Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku. Absolwentka Wydziału Administracji Uniwersytetu Warszawskiego – Centrum Studiów Samorządu Terytorialnego i Rozwoju Lokalnego.
ANDRZEJ KANSY	—	dr nauk humanistycznych, dyrektor Biura TNP, członek TNP
TOMASZ KRUSZEWSKI	—	dr nauk humanistycznych, Kanclerz Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku, członek TNP
AGNIESZKA KRZĘTOWSKA	—	doktor nauk ekonomicznych, adiunkt, Politechnika Warszawska, Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych
ANDRZEJ J. PAPIEROWSKI	—	dr nauk politycznych z Płocka, członek Kolegium Redakcyjnego „Notatek Płockich”, członek TNP
MICHAŁ SOKOLNICKI	—	mgr historii z Płocka
JAN HENRYK WALUŚ	—	kolekcjoner, organizator wystaw numizmatycznych i falerystycznych. Członek TNP, działacz Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego.
KONRAD JAN WALUŚ	—	doktor nauk technicznych, kolekcjoner, numizmatyk, filokartysta, projektant beznominałowych kartek pocztowych wydanych przez Poczta Polską.
Autorki Bibliografii:	—	Małgorzata Bielak, Elżbieta Dobroń,
Wiesława Mazurska, Iwona Typiak-Kowalska